

مروری بر آراء و اندیشه های دکتر محمد سعید رمضان البوطی

مقدمه

به جرات می توان مدعی شد امروزه خطر جریان منحرفی همچون وها بیت،^۱ صرفاً مکتب تشیع را تهدید نمی کند بلکه این خطر عظیم، اهل سنت را نیز تهدید کرده و جامعه سنی مذهبان را نیز با مشکلات عدیده ای ربه رو کرده است. بدین سان که خوانش انحرافی آئین وها بیت از مبانی و معارف دین، موجب شده است عده ای از جوانان اهل سنت، از مسیر مذهب تسنن فاصله گرفته و به جرگه پیروان محمد بن عبدالوهاب بپیوندند. از همین رو، علاوه بر علمای شیعی،^۲ عالمان متعددی از میان اهل سنت نیز به مبارزه علمای در مواجهه با انحرافات وها بیت پرداخته اند. به عنوان نمونه محمد سعید رمضان البوطی از جمله علمای سنی مذهبی است که بخش اعظمی از عمرش را صرف مبارزه علمی با وها بیون و مدعیان سلفیت کرده است. از آنجایی که معرفی چنین عالمان نواندیشی موجب بیداری بیش از پیش جامعه اسلامی می شود لذا در ادامه ضمن اشاره مختصری به زندگانی محمد سعید رمضان البوطی، همچنین به برخی از تفکرات ایشان اشاره می شود.

الف: مروری مختصر بر زندگانی محمد سعید رمضان البوطی

محمد سعید رمضان البوطی از علمای اشعری و شافعی مذهب معاصر،^۳ در سال ۱۳۴۸ هجری قمری (۱۹۲۹ میلادی) در دهکده «جلیکا» واقع در غرب آنا تولی ترکیه متولد شد. پدرش ملار رمضان البوطی از علمای کرد آن منطقه بود بدین جهت هنگامی که در حکومت آتا تورک بر ترکیه،^۴ سیاست های سکولاری رواج پیدا کرد،^۵ محمد سعید به همراه خانواده اش در سال ۱۹۳۴ میلادی به دمشق مهاجرت کرد.

در دمشق، تحصیلات مقدماتی را فرا گرفت و سپس به یادگیری علمی همچون ریاضیات،^۶ تفسیر،^۷ منطق،^۸ کلام،^۹ اصول و فقه مشغول شد. کسب مهارت های علمی البوطی تا جایی بیش رفت که در سال ۱۹۵۶ میلادی، موفق شد به دانشگاه الازهر مصر وارد شود.

پدرش در ابتداء معتقد بود هرگونه فعالیت مذهبی برای کسب پول جایز نیست از همین رو محمد سعید،^{۱۰} در کنکور آموزش و پژوهش شرکت نمی کرد تا اینکه نظر پدر تغییر کرد و وی توافق نداشت در کنکور مذکور شرکت

کرده و به عنوان آموزگار شریعت، به استخدام آموزش و پرورش در آید.

محمد سعید در کنار تدریس، همچنین موفق شد در سال 1965 میلادی، مدرک دکترا یش را از دانشگاه الازه
مصر دریافت کند. از همین رو تدریس دروسی همچون فقه مقایسه ای، مطالعات اسلامی، اصول فقه، عقاید
اسلامی، سیره نبیوی را در دانشگاه آغاز کرد. وی تا جایی پیشرفته کرد که توانست بس از مدتها، به رهبری
دانشگاه دمشق برسد.^[1] البته تدریس و انجام فعالیت های اجرایی و رسانه ای موجب نشد محمد سعید
البوطی، از تالیف آثار و نوشته جات علمی غفلت کند. بلکه از وی حدود 60 عنوان کتاب به یادگار
مانده است. در بخش بعد، اسامی برخی از نوشته جات محمد سعید رمضان البوطی ذکر می شود.

ب: برخی از تالیفات البوطی

همانطور که در بخش قبل نیز بدان اشاره شد، از محمد سعید رمضان البوطی، حدود 60 عنوان کتاب بر جای
مانده است که برخی از این آثار عبارتند از:

1: الحكم العطائيه

2: الاسلام و العصر

3: اوربه من التقنيه الي الروحانيه

4: كبرى اليقينيات الكونية

5: حام الانسان

6: مع روائع القرآن

7: تجزيه التربيه الاسلاميه

8: هذه مشكلاتهم

10: من الفكر والقلب

11: علي طريق العوده الي الاسلام

12: دفاع عن الاسلام والتاريخ

13: في سبيل الله و الحق

14: الجهاد في الاسلام

15: السلفيه مرحله زمنيه مباركه لا مذهب اسلامي

16: الالامذهبیه اخطر بدعه تهدد الشريعة الاسلامیه

17: مقدمه اي بر کتاب «نصيحة لاخواتنا علماء نجد»

ج: مروري بر برخی از مهم ترین آراء و افکار البوطی

1: خروج بر عليه حکام مسلمان جايز نیست

یکی از مهم ترین اعتقادات البوطی که در آثارش به وضوح قابل مشاهده است، ممنوعیت خروج بر عليه حکام مسلمان است. بدین سان که به عقیده وي، تا زمانی که حاکم جامعه اسلامی که از راه مشروع به حکومت رسیده است^[2]، دچار کفر بواح و آشکار نشده باشد، نمی توان بر عليه او خروج کرد^[3] . چرا که روایات متعددی خروج بر عليه حکام مسلمان را ممنوع دانسته اند. به عنوان نمونه از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) چنین نقل شده است: « مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمْرِهِ، شَيْئًا فَلِيَصُبِّرْ، فَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ عَلَى السُّلْطَانِ شَبَرَا فَمَا تَمَتَّ مِيتَهُ جَاهْلِيَهً»^[4]

روی سخن البوطی، طبیعتا با تکفیری هایی است که به اندر بھانه اي، حکام مسلمان منطقه را کافر

دانسته و لذا تصمیم می‌گیرند که بر علیه آنان خروج کنند.

2: تکفیر و کشtar اعوان و انصار حاکمان جوامع اسلامی نیز جایز نیست

البوطی در عبارت دیگری چنین تصریح کرده است: وقتی خروج بر حکام جوامع اسلامی تا هنگامی که کفر بواح از آنان سر نزند، ممنوع است از همین رو باید گفت: به طریق اولی، تکفیر و کشtar اعوان و انصار چنین حاکمانی نیز ممنوع می‌باشد. چنانکه ادله فراوانی بر این ادعا دلالت می‌کنند به عنوان مثال: از برخورد پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با حاطب بن ابی بلעה (که از معروف ترین انصار مشرکین قریش بود)، مشخص می‌شود به مجرد اینکه شخص، حتی از اعوان و انصار مشرکین بوده است نمی‌توان وی را تکفیر کرده و سپس به قتل رسانید.[\[15\]](#)

3: آمریکا و کشورهای غربی به دنبال تجزیه مناطق مسلمانان هستند.

محمد سعید البوطی با بیان اینکه از تصریحات برخی از مقامات بلند پایه آمریکا یی معلوم می‌شود که آنان راه چاره تسلط بر مسلمانان را در تجزیه کشورهای اسلامی دیده اند، می‌افزاید: از همین رو بروز اختلافات بین حاکمان کشورهای اسلامی و مسلمانان ساکن در این کشورها، بیش از همه، به نفع استعمار و غرب است.[\[16\]](#)

4: اعتراض البوطی به عقیده وها بیون راجع به زیارت قبور و تبرک جویی به آثار اولیاء الهی

محمد سعید البوطی در تقریظی که در ابتدای کتاب «نصیحه لاخواننا علماء نجد»[\[17\]](#) نگاشته است، به ممنوعیت‌ها یی که وها بیون برای زیارت قبور بقیع و تبرک جویی به آثار برگای مانده از اولیاء الهی ایجاد کرده اند، شدیداً معترض شده و می‌نویسد: در عصر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و سلف امت، به آثار رسول الله (صلی الله علیه و آله) تبرک جویی می‌شده است.[\[18\]](#)

5: وها بیت برخلاف سیره سلف امت، آثار برگای مانده از اولیاء الهی را تخریب کردند

البوطی در عبارت دیگری می‌نویسد: متساقنه وها بیون، برخلاف آنچه در سیره سلف امت شاهد آن هستیم، بسیاری از آثار برگای مانده از اولیاء الهی را تخریب کرده اند تخریب منزلی که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در آنجا متولد شدند و همچنین تخریب منزل حضرت خدیجه کبری (سلام الله علیها) از جمله

این تخریب‌ها به حساب می‌آیند. حال آنکه این آثار، در نزد مسلمین (ادوار مختلف) دارای شرافت و ارزش بوده است.[\[19\]](#)

6: روش‌ها بیوں، به انشقاق جهان اسلام ختم می‌شود

به عقیده البوطی،[\[20\]](#) روشنی که وها بیوں آن را پی‌گرفته اند ختم به ایجاد شکاف و انشقاق در جهان اسلام خواهد شد. البته راه حل مقابله با وها بیوں از نگاه محمد سعید رمضان البوطی این است که علمای وها بیت را در مجمعی علمی جمع کنیم و با آنان طبق موازین دقیق، مباحثات علمی برگزار کنیم.[\[10\]](#)

7: نمی‌توان مخالفین خود را خارج از دین و بدعت گذار معرفی کرد

البوطی با بیان اینکه اختلاف نظر علمی، مسئله ای رایح حتی در صدر اسلام بوده است،[\[21\]](#) تاکید می‌کند وقتی در مسئله ای علمی، اختلاف آراء پیش آمد،[\[22\]](#) حق نداریم هیچ مجتهدی را گمراه،[\[23\]](#) خارج از دین، بدعت گذار، منحرف از طریق سلف صالح بخوانیم.[\[11\]](#) حال آنکه وها بیوں چنین بوده و مدعی آئند که تنها وها بی مسلکان بر حقند و تنها آنان هستند که بر عقیده سلف بوده و شیوه سلف را در فهم و اجرای اسلام بیان می‌کنند.[\[12\]](#)

8: هیچ یک از مسلمانان را نمی‌توان،[\[24\]](#) تکفیر کرد

به عقیده محمد سعید البوطی،[\[25\]](#) جایز نیست مسلمانی را که اهل قبله است و ارکان ایمان در اندیشه و دل او شکل گرفته را به خاطر ارتکاب گناهی کبیره یا صغیره،[\[26\]](#) تکفیر کرد.[\[13\]](#) همچنین وی در جای دیگری نیز تصريح می‌کند: از آنجایی که حقیقت ایمان،[\[27\]](#) امری پنهانی است که دیگران از آن اطلاعی نمی‌یابند بنابراین واجب است بر هر مسلمانی بر حسب ظاهري که دارد یعنی همان اسلام،[\[28\]](#) برخورد شود.[\[14\]](#)

9: اهمیت وحدت جامعه اسلامی

البوطی معتقدست که وحدت بخشیدن به امور مسلمین، و گرد آوردن همه آنان بر محور هدایت و رشد، از مهم ترین اهداف و مبانی دین است.[\[15\]](#)

10: انکار امامت شیخین توسط شیعیان،[\[29\]](#) از اسباب کفر نیست

در نگاه محمد سعید رمضان البوطي، با توجه به اینکه صرف انکار امری اجتماعی، موجب کفر انسان نمی شود، از همین رو انکار امامت شیخین توسط شیعیان نیز موجب نمی شود که بتوانیم آنان را تکفیر کنیم.

[16]

11: اخذ سلفیه به عنوان یک مذهب، بدعتي است که با پیروی از سلف، سازگاري ندارد

البوطي تصريح کرده است که ساختن مذهبی به نام سلفیه، که بر اساس تعصّب به سلف است، استوار است، خارج از پیروی از سلف است.[\[17\]](#)

12: چگونگی نامیده شدن وها بیت به سلفیه

البوطي مدعی شده است که واژه «سلفیه» در ابتدا توسط افرادی همچون: محمد عبده، جمال الدین اسدآبادی، رشیدرضا و عبدالرحمن کواکبی، آن هم در مصر استفاده شده است. البته برخلاف امروزه، شاهد آن هستیم که این شعار در آن زمان یک مذهب نبود. بلکه تنها یک دعوت بود.[\[18\]](#) تا اینکه وها بیون از آن جهت که نامیدن مذهبشان به وها بیت را نمی پسندیدند، مذهب خود را «سلفیه» نام نهادند.[\[19\]](#)

13: مبارزه البوطي با پدیده شوم «لا مذهبیت»

در ایامی که عده ای به هر روشی مدعی آند که نباید از مذاهب اربعه تقليد کرد، محمد سعید رمضان البوطي، که بشدت با چنین طرز فکری مخالف بود، کتابی با عنوان «اللامذهبیه اخطر بدعه تهدد الشريعة الاسلامیه» تالیف کرد و در آن با استناد به ادله فراوانی، در صدد اثبات مشروعیت تقليد از مذاهب اربعه برآمد.

د: وفات محمد سعید رمضان البوطي

سراج نام شیخ محمد سعید رمضان البوطي عصر روز پنج شنبه 9 جمادی 1434 هجری قمری، در حال تدریس در مسجد الایمان در شهرک المزرعه دمشق، بر اثر انفجار بمب به شهادت رسید.[\[20\]](#)

با مطالعه آثار محمد سعید رمضان البوطي به دست می آید که وی از جمله عالمان سنی مذهبی محسوب می شود که تلاش های فراوانی را برای مبارزه با مدعیان سلفیت انجام داده است. از همین رو مطالعه آثار این دانشمند معاصر، در جهت نقد افکار وها بیون و تکفیری ها، امری مفید به حساب می آید.

[11] . افتخاری، اصغر، مبانی نظری و عملی اندیشه سیاسی محمد سعید رمضان البوطي، چاپ شده در پژوهش علوم سیاسی شماره ۴، بهار و تابستان ۸۶، صفحه ۱۰۵ تا ۱۳۷.

[12] . از نگاه اهل سنت و البته البوطي، حکومت حاکمی مشروعیت دارد که از یکی از این ۳ راه به حکومت برسد:

«۱: بیعت اهل حل و عقد با وی؛ ۲: انتخاب توسط حاکم قبلی؛ ۳: استیلاء و غلبه؛» البوطي، محمد سعید، *الجهاد في الإسلام*، ص148، دارالفکر المعاصر بيروت- دارالفکر دمشق، چاپ اول، ۱۴۱۴هـ.

[13] . البوطي، محمد سعید، *الجهاد في الإسلام*، ص147، دارالفکر المعاصر بيروت- دارالفکر دمشق، چاپ اول، ۱۴۱۴هـ.

[14] . همان، ص151.

[15] . همان، ص159 و ۱۶۰.

[16] . همان، ص178.

[17] . نوشه یوسف بن السيد هاشم الزفاعی

[18] . مقدمه نصیحه لاخواننا علماء نجد، ص8 و ۱۱.

[19] . همان، ص11 و ۱۲.

. [10]. همان، ص14.

[11]. البوطي، محمد سعيد، السلفيّه مرحله زمنیه مبارکه لا مذهب اسلامی، ص20 و 21، دارالفکر المعاصر بيروت - دارالفکر دمشق، چاپ چهاردهم، 1431هـ.

[12]. همان، ص236.

[13]. همان، ص100.

[14]. همان، ص105.

[15]. همان، ص102.

[16]. همان، ص107.

[17]. همان، ص221.

[18]. همان، ص234.

[19]. همان، ص236.

[20]. مجله سراج منیر، شماره 21.

منبع : [36540/Mostabview/fa/com.alwahabiyah.www//:https](https://www.com.alwahabiyah.com/fa/com.alwahabiyah.www//Mostabview)